

Etisk skriving: fra uredelighet til småskalafusk

Knut W. Ruyter

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Uredelighet: Sudbø-saken

- Fabrikasjon av alle data
- Granskingskommisjon (Ekbom): fabrikasjon
- Universitetsutvalg (Høyer): omfatter også dr.gradsarbeid, UiO opphever dr.graden
- Hvorfor ikke oppdaget før? Institusjon, veileder, medforfattere, tidsskrifter? Ble først oppdaget av C. Stoltenberg, FIH.
- Rom for forbedring av forebygging av uredelighet: "learning the lessons"
- "Vi må ha tillit". Vel, tillit er noe man gjør seg fortjent til!

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Uredelighet "reserveres" for alvorlig fusk

- "Med vitenskapelig uredelighet menes i denne sammenheng forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd med god vitenskapelig praksis som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning" (Ot.prp. nr. 58 Om lov om behandling av etikk og redelighet i forskning", s. 53).
- Dep lister: bevisst tilbakeholdelse av uønskete resultater, bevisst villedende anvendelse av statistiske metoder, bevisst villedning om hvem som har bidratt til forskningen, bevisst feilinformasjon om vitenskapelige kvalifikasjoner, bevisst destruksjon av forskningsmateriale for å hindre undersøkelser av uredelighet.

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Storskalafusk og gråsoner

- De enkle tilfellene veldig få
- Eksemplene Hwang og Schön – det meste riktig, men fabrikkerte og manipulerte data – for å komme først osv.
- I slike tilfeller ikke vanskelig å vise forsett (bevis).
- Men herfra mange uavklarte gråsoner til småskalafusk: med alt fra "cooking og trimming" (Babbage), slurv, dårlig vitenskapsskikk, parafisering osv.
- Også noe ulike normer og praksiser i ulike forskningsmiljø, for eksempel når det gjelder parafisering: når blir det plagiat?
- Mange "slurver" og tar snarveier i vitenskapelig arbeid

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Kritikkverdige/diskutable praksis

- Martinson et al i Nature 9 juni 2005
- Forskningsetiske komiteer: Rapport om oppdragsforskning
- Erfaring fra veiledning

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Hva?

- Utilstrekkelig eller mangelfull kreditt av kilder
- Gjengi andres arbeid feilaktig, ensidig (som støtte til egen tese, etablere en stråmann, osv)
- Parafisering uten å oppgi kilde
- Mangelfull nøyaktighet i sitering av kilder
- Manipulere forskningsdata:
- Utelukke data, observasjoner, fortolkninger fra analyse av ulike grunner (passer ikke, sikkert ikke riktig osv)
- Forandre opplegg etter press fra oppdragsgiver
- Tilpasse/kompromisse resultater for oppdragsgiver
- Ignorere materiale som motsier egen forskning/mål osv.
- Ignorere andres bruk av dårlig data eller diskutabile fortolkninger

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Hva?

- Tilbakeholde informasjon om metodevalg osv i presentasjon
- Bruke utilstrekkelige eller dårlige metoder (får ikke svar på det man etterspør)
- Mangelfull erklæring om interesser (habilitet, interessekonflikter osv)
- Nære forhold mellom veileder/student
- Bruke konfidensiell informasjon uten tillatelse
- Salamipublisering
- Dobbelpublisering
- Uberettiget forfatterskap (Vancouver-reglene)
- Mangelfull oppbevaring av materiale, feltrapporter, osv.

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Hva betyr?

- Å skrive vitenskapelig er et svært krevende arbeid
- Enhver institusjon som krever vitenskapelig arbeid må tilby undervisning i hvordan man skal skrive oppgaver etisk!
- En forelesning fra meg er ikke nok!!
- Det er særlig viktig å unngå fristelsen til å "overta" andres tekster som sine egne: klipp og lim

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Hva sentralt?

- Problemstilling bestemmer metode (ikke omvendt)
- Metode må beskrives (tekstanalyse, empiri)
- Materiale må beskrives, "data" må oppbevares
- Materiale må være representativt, åpen for alternative lesninger/forståelser
- Gjengivelse må være korrekt (referanser)
- Gjengivelse må siteres, parafisering må si hva den bygger på (les Alnæs)
- Berettiget forfatterskap må avklares
- Avklare rolle som forsker
- Åpen for at resultat kan bli et annet enn forventet

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Vancouver-konvensjonen

- Forfatter skal ha gitt "substantive intellectual contributions"
- Kriterier for å bedømme "kvalitet og kvantitet":

1. Substantial contributions to conception and design OR acquisition of data OR analysis and interpretation of data
2. Drafting the article OR revising it critically for important intellectual content
3. Final approval of the version to be published

Authors should meet conditions 1, 2, AND 3.

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Sak ved Universitetet i Tromsø

- Studenter aviser prosjektleders krav til forfatterskap
- Forskningsetiske komiteer ga studentene rett (se uttalelse på www.etikkom.no).
- Men viktigste lærdom: slike konflikter kan unngås og forebygges
- Forhåndsavtale med veiledere
- Forhåndsavtale ved samarbeidsprosjekter, også evt. med eksterne oppdragsgivere eller samarbeidspartnere
- Authorship guidelines, fra den britiske sosiologforeningen: <http://www.britisoc.co.uk/publications/20>

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Risikabelt å være forfatter? Fra påfugl til ribbet høne: tilfellet Schatten

- Siste forfatter på Hwangs arbeider
- Granskning av University of Pittsburgh
- Kritik for "shirking responsibilities for veracity" av ms
- Ikke en gang lest 2004 artikkelen (Snuppy), kun anbefalt bruk av profesjonell fotograf!!
- "Tremende amount of time and effort" (Science artikkelen 2005): i des 05 hadde han skrevet den (ære: påfugl), i jan 06 hadde han ikke lenger skrevet den (intet medansvar: ribbet høne)!
- "Research misbehavior" (ikke "scientific misconduct")
- SNU avskjediget Hwang, ingen ansettelsesfølger for Schatten, men får det følger for akademisk anseelse?

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Tiltak

- Obligatorisk undervisning og etterutdanning i forskningsetikk (Pignatelli et al. Authorship ignorance. JMedEth 2005: 578-81)
- Like viktig for etablerte forskere som for studenter
- Institusjonsansvar: forsknings- og protokollutvalg eller lignende

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Noen typer prosjekter krever forhåndsgodkjenning

- Empiri eller tekst ?
- Empiriske undersøkelser krever ofte forhåndsgodkjenning
- Bruk av identifiserbare opplysninger (inkl. de som kan identifiseres, altså de aidentifiserte)
- Bruk av biologisk materiale
- Bruk av informanter, forsøkspersoner
- Bruk av taushetsbelagte opplysninger uten samtykke (dispensasjon fra taushetsplikten)
- Bruk av medikamenter i utprøvinger med mennesker

FORSKNINGSETISKE KOMITEER